

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЖУРНАЛІСТІВ. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Кондратенко Н.М., юрисконсульт ПТ КІСумДУ

Правове забезпечення гарантій незалежної діяльності журналістів є актуальним питанням. Загальновідомо, що однією з найважливіших складових, які засвідчують авторитет тієї чи іншої країни, є інформаційний потенціал, стан свободи слова та розвитку засобів масової інформації. Не остання роль у цьому належить гарантіям незалежної діяльності журналістів.

Правові засади діяльності журналістів встановлені Конституцією України, Законами України „Про інформацію”, „Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні”, „Про телебачення і радіомовлення”, „Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів” та ін. Відповідно до ст. 15 Конституції України цензура в Україні заборонена. Разом із цим, свобода слова й вільне вираження у друкованій формі своїх поглядів і переконань гарантуються Конституцією України і відповідно до цього Закону означають право кожного громадянина вільно і незалежно шукати, одержувати, фіксувати, зберігати, використовувати та поширювати будь-яку відкриту за режимом доступу інформацію за допомогою друкованих засобів масової інформації.

Друковані засоби масової інформації є вільними. Забороняється створення та фінансування державних органів, установ, організацій або посад для цензури масової інформації. Не допускається вимога попереднього погодження повідомлень і матеріалів, які поширюються друкованими засобами масової інформації, а також заборона поширення повідомлень і матеріалів з боку посадових осіб державних органів, підприємств, установ, організацій або об'єднань громадян, крім випадків, коли посадова особа є автором інформації чи дала інтерв'ю.

Згідно зі ст.2 Закону України „Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні” держава гарантує економічну самостійність та забезпечує економічну підтримку діяльності друкованих ЗМІ, запобігає зловживанню монопольним становищем на ринку з боку видавців і розповсюджувачів друкованої продукції. Заходи, спрямовані на забезпечення економічної підтримки діяльності друкованих засобів

масової інформації, та органи державної виконавчої влади, які здійснюють цю підтримку, визначаються Кабінетом Міністрів України.

Міжнародні установи, які тлумачать та застосовують договори про права людини, наголосили на взаємозв'язку між свободою засобів масової інформації та свободою вираження поглядів. Проте журналісти раз у раз зазнають різного роду втручань у свою професійну діяльність.

У зв'язку з цим чинним законодавством встановлено правову відповідальність за посягання на життя і здоров'я журналіста, інші дії проти нього. Підстави відповідальності за порушення законодавства про пресу передбачені ст. 41 Закону України „Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні”. Ст. 5 Закону України „Про телебачення і радіомовлення” встановлено, що цензура інформаційної діяльності телерадіоорганізації забороняється. Ст. 17 цього Закону встановлено відповідальність за посягання на життя і здоров'я журналіста, інші дії проти нього та відповідальність журналіста за завдану ним моральну шкоду. Так, згідно з Законом «Про державну підтримку засобів масової інформації», відповідальність за скоєння злочину проти журналіста у зв'язку з виконанням ним професійних обов'язків або перешкоджання його службовій діяльності прирівнюється до відповідальності за скоєння таких же дій проти працівника правоохоронного органу.

Службова діяльність журналіста не може бути підставою для його арешту, затримання, а також вилучення зібраних, опрацьованих, підготовлених ним матеріалів та технічних засобів, якими він користується в своїй роботі. У разі відшкодування, відповідно до Цивільного кодексу України, журналістом і засобом масової інформації заподіяної ними моральної шкоди, на них покладається солідарна відповідальність з урахуванням міри вини кожного.

Ст.171 Кримінального кодексу встановлено відповідальність за умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів. Такі діяння карається штрафом до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років. Переслідування журналіста за виконання професійних обов'язків, за критику, здійснювану службовою особою за попередньою змовою, карається штрафом до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням права обіймати певні посади на строк до трьох років. Як бачимо, законодавство України, що регулює

питання правового захисту журналістів, достатньо розвинуте. Проте окремі норми раніше прийнятих законів застаріли й не завжди адекватно відповідають реаліям життя. Інформаційне законодавство потребує свого коригування. На наш погляд, є доцільним:

1. Передбачити адміністративну та кримінальну відповідальність за ненадання відповіді на запит журналіста;
2. Посилити кримінальну відповідальність за умисне перешкоджання законній професійній діяльності журналістів, передбачену ст. 171 Кримінального кодексу України;
3. Створити кваліфіковану юридичну службу, яка б надавала консультації всім журналістам;
4. Дати законодавче визначення поняття “політична цензура” та передбачити відповідальність за застосування цензури до ЗМІ та журналістів з боку службових осіб органів державної та місцевої влади;
5. Законодавчо забезпечити внесення у внутрішні документи ЗМІ загальноєвропейських принципів журналістської діяльності, а також дотримання цих нормативних документів, професійних і етичних норм, прав журналістів і творчих працівників через обов’язкове укладання трудових угод з урахуванням названих основних принципів;
6. Удосконалити законодавство про захист честі й гідності з метою недопущення використання судових позовів до ЗМІ та журналістів як засобу переслідування за їхню професійну діяльність;
7. Встановити додаткові гарантії реалізації трудових прав працівників ЗМІ, зокрема, в частині регулювання договірних відносин між власником (органом) і працівником, порядку звільнення журналістів тощо.

1. Конституція України//zakon.rada.gov.ua

2. Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів»// zakon.rada.gov.ua

3. Закон України „Про телебачення і радіомовлення”// zakon.rada.gov.ua

4. Закон України „Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні”// zakon.rada.gov.ua

5. Кримінальний кодекс України//

9. Чиж І.С. Україна: шлях до інформаційного суспільства.-К: Вид-во “Либідь”, 2004. - 286 с.